

Torah from Around the World

*De Eeuwige zal macht aan zijn volk verlenen,
de Eeuwige zal zijn volk zegenen met vrede.*

Tehilliem 29:11

Sjabbat Bo, 1 februari 2025/ 3 sjevat 5785

Exodus/Sjemot 12: 29 - 51, 13: 1 – 16; Tanach blz. 132-135.
Haftara: II Kronieken 35: 1 - 19; Tanach blz. 1827 - 1829.

Vertaler: Bram Lagendijk

Coördinatie: Harry Polak

Commentaar: **Adina Gerver, momenteel o.a. financieel directeur, Congregation Beit
Simchat Torah te New York**

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

Use the link to read the original text in English.

Collectieve straf en collectieve verantwoordelijkheid

Verdienden alle Egyptenaren het om gestraft te worden?

Hoewel de plagen die God in de sidrot Wa'era en Bo op de farao en de Egyptenaren laat neerdalen, wat hun aard betreft, bijna grotesk en buitensporig lijken – bloed? kikkers? hagel en vuur? – roepen ze complexe en genuanceerde vragen op over collectieve straf en collectieve verantwoordelijkheid.

Ze lijken van meet af aan een vorm van collectieve bestraffing die zeer onrechtvaardig is. Mosje smeekt farao om de Jisraëlieten uit hun slavernij te bevrijden, en als hij nee zegt, wordt heel Egypte keer op keer gestraft – van bloed tot het doden van de eerstgeborene kinderen. De middeleeuwse commentator Sforno zegt dat het vers “van de eerstgeborene van Farao... tot de eerstgeborene van de gevangene”, dat de omvang van deze laatste plaag

beschrijft, een verkorting is van een meer beschuldigende passage: “Van de meest schuldige (farao) tot de minst schuldigen (de kinderen van de gevangenen die in de kerker zaten).”

Sforno's commentaar benadrukt het feit dat deze “minst schuldigen” noch in een positie waren om de Jisraëlieten tot slaaf te maken, noch om hen te bevrijden zodat de plagen zouden stoppen. Niettemin werden ze collectief gestraft met degenen, zoals farao, die dat wel waren. Het was regelrechte bestraffing van de onschuldigen.

Hoe dat is te begrijpen

De fundamentele vraag waarom onschuldige kinderen moeten lijden voor de zonden van hun ouders daargelaten, waarom moest de machteloze slavin samen met de almachtige farao lijden door de dood van de eerstgeborene? Hoe kunnen we deze collectieve straf begrijpen?

Rasji omzeilt deze vragen door te zeggen dat de Egyptische slaven en gevangenen hun eerstgeboren kinderen verloren omdat “ook zij (de Jisraëlieten) tot slaaf maakten en vreugde schepten in hun lijden”. Volgens Rasji was de plaag van de eerstgeborenen een straf voor iedere Egyptenaar die deelnam aan de onderdrukking van de Jisraëlieten, en geen collectieve straf met al zijn onrechtvaardige gevolgen.

Een andere interpretatie stelt ons in staat om een les te trekken uit de plagen, terwijl de nadruk van de tekst op het collectief behouden blijft. In plaats van onterecht onschuldigen aan te wijzen, zouden we kunnen zeggen dat de collectieve straf ons leert over onze gezamenlijke verantwoordelijkheid om de onderdrukten te bevrijden. Vanuit dat perspectief wijzen de plagen op een verantwoordelijkheid die breder is dan tegenover één nationale of etnische groep: de Egyptenaren in de lagere geledingen van de samenleving waren verantwoordelijk voor het onrecht dat werd aangedaan door de machtigen onder hen. Sterker nog, ze werden aansprakelijk gehouden voor het welzijn van de minderheid in hun midden: de Jisraëlieten. Dit kan ons een krachtig besef geven van de collectieve verantwoordelijkheid van elk individu voor alle mensen.

Deze conclusie is niet zonder zijn eigen problemen. Waarom zou ik verantwoordelijk moeten zijn voor de daden van anderen? Is het niet genoeg om verantwoordelijk te zijn voor mijn eigen daden en de gevolgen daarvan? Ben ik verantwoordelijk voor de oneerlijke detentie van een mensenrechtenactivist in Zimbabwe of voor sekshandel in Cambodja? Wat als ik relatief machteloos ben tegenover degenen die onrecht in stand houden? Hoe ver reikt deze verantwoordelijkheid?

Ik zou willen stellen dat het uiteindelijk de hele wereld omvat. Hoewel het moeilijk is om wereldwijde verantwoordelijkheid te dragen, is het alternatief – weten van gruwelijke wreedheden tegen onschuldige mensen overal ter wereld en niets doen – onhoudbaar. Het ontbreken van deze verantwoordelijkheid – het afstand nemen van de ander – heeft mogelijk gemaakt dat er wreedheden plaatsvonden zonder protest.

Stilte in het aangezicht van onrecht

Dit past op fascinerende wijze in het verhaal van de Uittocht. Zelfs als men zou willen betogen dat de Egyptische dienaren en gevangenen niet in staat waren de slavernij van de Jisraëlieten te stoppen, was hun stilzwijgen laakbaar. Hun straf is misschien een boodschap aan ons: dat stil zijn in het aangezicht van onrecht betekent dat je betrokken bent bij de daad zelf.

Zelfs waar we allesbehalve farao's zijn, hebben we enorme invloedrijke macht op lokale en wereldwijde gebeurtenissen. We kunnen gehoor geven aan de oproep tot verantwoordelijkheid door ervoor te zorgen dat niemand in onze buurten honger lijdt en dat iedereen voldoende kinderopvang heeft. We kunnen onze gekozen vertegenwoordigers benaderen en een krachtig antwoord eisen op onderdrukkende regimes in de wereld. We kunnen onze individuele en collectieve economische invloed gebruiken door geen aankopen te doen bij bedrijven die zich bezighouden met oneerlijke arbeidspraktijken. We kunnen stemmen op overheidsfunctionarissen die om werkende gezinnen geven. Vergeleken met de slavin of gevangene in een kerker in het Bijbelse Egypte, zijn we allemaal welhaast farao's. Die macht gaat gepaard met grote verantwoordelijkheid omdat we altijd iets kunnen doen om onrecht te bestrijden.

Deze acceptatie van mondiale verantwoordelijkheid heeft een wereldwijde reactie gestimuleerd op de wreedheden die in Soedan en elders in de wereld plaatsvinden. Daarom zou de collectieve straf van de tien plagen een aansporing tot actie moeten zijn, in plaats van een reden tot wanhoop of ontsteltenis. Van de machtigste tot de minst machtige hebben we allemaal een rol te spelen. In een wereld waarin wie dan ook lijdt om niets, zijn we allemaal, collectief en individueel, verantwoordelijk om te doen wat we kunnen om dat lijden te stoppen.